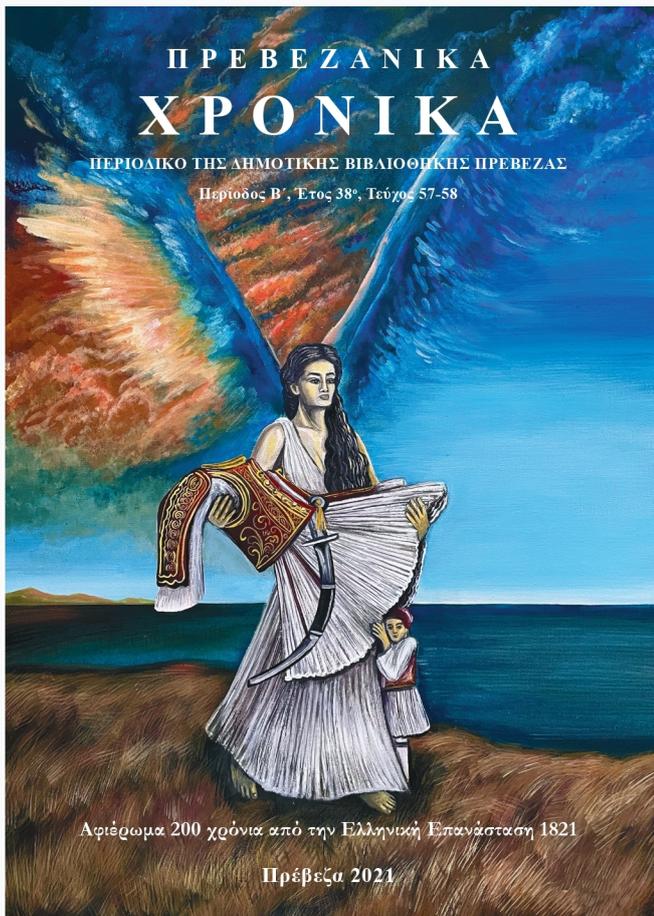

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 57-58 (2021)

Η Βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου, όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος

Κώστας Π. Βλάχος

doi: [10.12681/prch.36425](https://doi.org/10.12681/prch.36425)

Copyright © 2024, Κώστας Π. Βλάχος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βλάχος Κ. Π. (2024). Η Βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου, όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 177–192. <https://doi.org/10.12681/prch.36425>

Κώστας Π. ΒΛΑΧΟΣ

*Η βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου,
όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος*

Ο Λευκάδιος φιλόλογος, νομικός, συγγραφέας και Φιλικός Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1856) συνέγραψε, από το 1839 έως το 1844, δώδεκα τραγωδίες με θέματα, κυρίως, βίους αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης. Οι περισσότερες από αυτές τις τραγωδίες εκδόθηκαν μεμονωμένα κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1840. Το σύνολο των δραματικών έργων του Ζαμπέλιου εκδόθηκε το 1860, τέσσερα χρόνια μετά τον θάνατό του, σε δύο τόμους με τίτλο *Τραγωδίαι*.

Η ενδέκατη τραγωδία του Ζαμπέλιου αναφέρεται στον «Οδυσσέα Ανδρούτσου», τον οποίον ο συγγραφέας γνώριζε από μικρή ηλικία και μεγάλωσε μαζί του στη Λευκάδα, συνέφαγε και χόρευε μαζί του προεπαναστατικά και παρακολουθούσε την πορεία του στη διάρκεια του Αγώνα για την ελευθερία του Γένους. Η τραγωδία αυτή δεν δημοσιεύθηκε αυτοτελώς, αλλά συμπεριλαμβάνεται στο δίτομο έργο του, που εκδόθηκε, όπως προαναφέρθηκε, μετά τον θάνατό του.¹

Κάθε μια από τις τραγωδίες του Ζαμπέλιου είχαν έναν αποδέκτη, τον οποίον ο ίδιος επέλεγε και την απέστειλε με μια συνοδευτική επιστολή, η οποία περιλαμβάνεται και στη δίτομη έκδοση των έργων· προτάσσεται της «Υποθέσεως», η οποία συνήθως είναι η βιογραφία του παρουσιαζόμενου στην τραγωδία προσώπου.

Ο Ζαμπέλιος αποστέλλει την τραγωδία «Οδυσσεύς Ανδρούτσου» στη μητέρα τού Οδυσσέα, Ακριβή Τσαρλαμπά, γράφοντάς της μεταξύ άλλων ότι απόλαυσε ένα σπάνιο για άλλη γυναίκα αγαθό: υπήρξε σύζυγος του Ανδρούτσου και μητέρα του Οδυσσέα.² Η συνοδευτική επιστολή γράφει τα εξής:³

Πρὸς τὴ Σεβαστὴ Κυρία
Ἀκριβὴ Τσαρλαμπᾶ

Μὲ τὸν γιό σου Ὀδυσσέα, ὅταν κάποτε λόγω τῆς ἀλώσεως τῆς Πρέβεζας ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ Τεπελενλῆ κατέφυγες στὴ Λευκάδα, ἔζησα μαζί και μεγάλωσα μαζί. Μ' αὐτὸν

¹ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860.

² «[...] ἀλλ' ἀπῆλυσας καὶ ἀγαθὸν σπάνιον πρὸς ἄλλην γυναῖκα· ἐχρημάτισας σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου, καὶ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσέως». Βλ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860, 317.

³ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860, 317. Η απόδοση στη νεοελληνική είναι του γράφοντος.

πάλι, όταν άρχες του έτους 1821, πρό της Έλληνικής Έπαναστάσεως, πήγα σ' εκείνο τὸ νησί, ἔφαγα μαζί και χόρευα μαζί, κι ἀφοῦ γνώρισα περισσότερο τὴν καρδιά του, εἶπα «αὐτὸς εἶναι βέβαιο ὅτι πρόκειται νὰ δοξασθεῖ».

Και πράγματι δὲν διαψεῦστηκαν οἱ προβλέψεις μου· διότι καθόλου λιγότερο ἀπὸ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τοῦ Ἱεροῦ ἐκείνου Ἀγώνα, δοξάσθηκε κι ἔπεσε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Γένους μας.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ παρακινήθηκα νὰ τὸν κάνω θέμα τραγωδίας, γιὰ νὰ διασκορπίσω ἀκόμη τὰ μαῦρα σύννεφα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ποὺ τὸν θανάτωσαν τότε, σκόπευαν νὰ θάψουν τὸ ὄνομά του, ὅπως ἔθαψαν σκοτεινὰ κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη τὸ νεκρὸ σῶμα του· και προσφωνῶ τὸ πόνημά μου πρὸς ἐσένα, τὴ μητέρα του. Ἐπειδὴ σὲ ξέρω ὡς ἀνδρεία, συλλογίζομαι ὅτι ἡ ἀνάγνωση τῆς τραγωδίας μου δὲν πρόκειται ν' ἀνοίξει βαριά τὸν πόνο τῆς πικραμένης καρδιάς σου, ἀλλὰ θέλει νὰ σοῦ ἀποσπάσει μᾶλλον δάκρυα παρηγοριᾶς. Ἐφθασες σὲ βαθιὰ γηρατειὰ ὑπομένοντας τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα εἶδες και ἔπαθες στὸν τόσο κλυδωνισθέντα πλοῦν τῆς ζωῆς σου· ἀλλὰ ἀπολαυσε και σπάνιο γιὰ ἄλλη γυναίκα ἀγαθό: ὑπῆρξες σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου και μητέρα τοῦ Ὀδυσσέα.

Δέξου, λοιπόν, τὸ πόνημά μου και τὸ εἰλικρινὲς αἶσθημα τῆς εὐλαβείας μου, και ὑγίαινε.

Κέρκυρα, 20 Αὐγούστου 1844

Ἰωάννης Ζαμπέλιος
Λευκάδιος

Ἡ βιογραφία τοῦ Ὀδυσσέα που ακολουθεῖ, συντάχθηκε ἀπὸ τὸν Ζαμπέλιο ὄχι μόνο ὡς «Υπόθεση» τῆς τραγωδίας, ἀλλὰ γιὰ νὰ συμβάλει στὴν ἱστορία, ὅπως ὁ ἴδιος αναφέρει στο τέλος τοῦ κειμένου του. Εκεί ἀπαριθμεῖ και ὅλες τις πηγές του γιὰ τὴ συγγραφή τῆς βιογραφίας τοῦ Ὀδυσσέα. Μετά ἀπὸ παράκληση φίλου Πρεβεζάνου μεταφέρω τὸ κείμενο τοῦ Ζαμπέλιου στὴ νεοελληνική.

Ὁ Ὀδυσσέας γεννήθηκε γύρω στὰ 1790 ἀπὸ τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη περίφημο Ἀνδρούτσο, ποὺ εἶχε διατελέσει ὄπλαρχηγὸς στὴ Λιβαδειά, κι ἀπὸ τὴν Ἀκριβή, νόμιμη σύζυγὸ του, ἀδελφὴ τῶν καταγομένων ἀπὸ τὴν Πρέβεζα Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννη και Εὐαγγέλου Τσαρλαμπᾶ. Βαφτίστηκε γύρω στὰ 1794 στὴν Ἰθάκη, ἀπὸ τὴ Μαρία, σύζυγο τοῦ περίφημου Λάμπρου Κατσώνη ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη, και ἀπὸ τὸν κύριο Ἰωάννη Ζαβό, Ἰθακήσιο, στὴν ἐκεῖ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, γι' αὐτὸ και πήρε τὸ ὄνομα Ὀδυσσεύς. Ὁ πατέρας του διέπρεψε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, και στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1790 μὲ τὸν Λάμπρο Κατσώνη. Μὲ πολλὰς δυσκολίες κατέβηκε ἀπὸ τὴ Λιβαδειὰ στὴν Πελοπόννησο και πολέμησε. Ὅταν δὲ οἱ Ἕλληνες καταστράφηκαν ἐκεῖ, ὁδηγήθηκε ἀπὸ τὸν περίφημο κλέφτη Ζαχαρία και ἀπὸ τὴν οἰκογένεια

τῶν Μαυρομιχαλαίων, καὶ σώθηκε στὴ Βοστίτσα, ἀπ' ὅπου ἀπέπλευσε καὶ συνελήφθη κατόπιν στὴ θάλασσα ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ διαπλέοντας Τούρκους, ὁπότε καὶ στάλθηκε στὰ Λουτρά, τόπο καταδίκης, στὴν Κωνσταντινούπολη. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ, ὁ πρέσβης τῆς Ρωσίας τὸν ζήτησε ἀπὸ τὸν σουλτάνο· αὐτὸς ἀπάντησε ὅτι πέθανε πρὸ ἡμερῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἔστειλε ἀμέσως καὶ κρυφὰ τὸν ἔπνιξε στὰ Λουτρά.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα, ἡ μητέρα ἀνέθρεψε τὸν γιὸ στὴν Πρέβεζα. Ὅταν ἡ πόλη αὐτὴ τὸ ἔτος 1798 καταστράφηκε καὶ ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, διασώθηκε στὴ Λευκάδα καὶ ἐπέστρεψε πάλι στὴν Πρέβεζα μαζί με τοὺς ἄλλους κατοίκους της, ἀφοῦ μετὰ τὴ συνθήκη σουλτάνου καὶ Ρωσίας τοῦ 1800 συστήθηκε ἡ Ἐπτάνησος Πολιτεία καὶ οἱ βενετικὲς πόλεις τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἀκτῆς κυβερνήθηκαν σύμφωνα με τοὺς ἴδιους νόμους ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ σουλτάνου. Ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἔφθασε γύρω στὸ 15ο ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ Ἀλῆ πασᾶς, λόγω τῆς φήμης τοῦ πατέρα του ἔστειλε στὴν Πρέβεζα ἀνθρώπους του καὶ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων του. Στὴ διεστραμμένη ἐκείνη αὐτὴ ἔμαθε, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, νὰ μισήσει τὴν τυραννία, νὰ ἀγαπήσει τὴν ἐλευθερία, νὰ ἐλπίζει τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος, ὅταν, μάλιστα, πολὺ ἀργότερα προσχώρησε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, νὰ γυμνασθεῖ γι' αὐτὸ στὰ ὄπλα, στὴ σκληραγωγία, καὶ νὰ διακριθεῖ ὡς ταχύποδας καὶ ἱπέας.

Ἡ μητέρα του, ἀφοῦ στερήθηκε τὸν γιό της, νυμφεύθηκε τὸν Πρεβεζάνο Φίλιππο Καμάνο, μετὰ τὸν ὁποῖο ἀπέκτησε τὸν Ἰωάννη, τὸν Εὐάγγελο, τὴν Τερσίτσα καὶ τὴν Κόρη· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης διακρίθηκε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἀφοῦ ἐξεστράτευσε μετὰ τὸν Ὀδυσσεὺς, καὶ ἔπεσε ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μαχόμενος κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἥρωος Καραϊσκάκη ἡττα στὸν Πειραιᾶ· ὁ δὲ Εὐάγγελος ζεῖ ἀκόμη καταταχθεὶς καὶ διαπρέπων στὸν στρατὸ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τερσίτσα νυμφεύθηκε κάποιον Ἄγγλο ὀνόματι Τρελόνη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, κι ἀφοῦ τὴν παράτησε ἀναχώρησε στὴν Ἀγγλία· τέλος, ἡ Κόρη νυμφεύθηκε στὸ νησι τῶν Παξῶν τὸν ἤδη ἀποθανόντα γιὸ τοῦ Ἀθανασίου Βελλιανίτη, ὀνόματι Μάρκο.

Βλέποντας ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς μέρα τὴ μέρα ἀναδεικνυόταν ἀνδρεῖος καὶ τολμηρὸς, τὸν ἔστειλε μαζί με τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ στὶς μάχες ποὺ κατὰ καιροὺς δίνονταν, καὶ κατ' ἐξοχὴν σ' ἐκείνες τοῦ Βερατίου, τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τοῦ Γαρδικίου, στὶς ὁποῖες ὁ Ὀδυσσεὺς διακρίθηκε. Μάλιστα, στὴν τελευταία αὐτὴ μάχη πληγώθηκε σοβαρὰ στὸ πόδι καὶ θεράπευτηκε μετὰ ἀπὸ ἕξι μῆνες, μετὰ τὴ βοήθεια τῆς μητέρας του, ποὺ πῆγε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὰ Ἰωάννινα. Ὁ Ἀλῆς, μετὰ τὴν θεραπεία, τὸν πάντρεψε μετὰ τὴν Ἑλένη, θυγατέρα τοῦ Χρήστου Καρέλλου ἀπὸ τοὺς Καλαρρῦτες, τὸν ἔστειλε στὴν ὀπλαρχηγία τοῦ πατέρα του στὴ Λιβαδειὰ καὶ τὸν κατέστησε φύλακα ὄλων τῶν δρόμων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος μέχρι τὴν Εὐβοία. Σ' ἐκείνη τὴν ὀπλαρχηγία του συμπεριφερόταν μετὰ δικαιοσύνη καὶ φιλανθρωπία· γι' αὐτὸ καὶ ἀγαπήθηκε ἀπ' ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προύχοντα τῆς Λιβαδειᾶς Λάμπρο Νάκο, ὁ ὁποῖος λόγω τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐπιρροῆς ποὺ ἀσκοῦσε, τὸν ἐχθρευόταν. Τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσε ἐκεῖ ὡς ὀπλαρχηγὸς μετὰ τὴν ἐπιθυμία καὶ

τήν ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, προετοιμαζόταν πάντοτε, φυλάσσοντας κρυφὰ σέ ἄγνωστα μέρη πολεμοφόδια καὶ συγκεντρώνοντας καὶ θάβοντας στὴ γῆ χρήματα. Ὅλα αὐτὰ χρησίμευσαν πολὺ, γιατί δάνεισε τότε πολλὲς χιλιάδες γρόσια στοὺς πρὸυχοντες τῆς Λιβαδειᾶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὁποῖοι μ' αὐτὰ ἀγόρασαν πολεμοφόδια καὶ τροφές, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ὁμολογίες καὶ τὰ ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἄφησαν σ' ἐκεῖνον, καὶ διότι μὲ τὰ κρυμμένα πολεμοφόδια καὶ τὰ χρήματα ἐκείνων συγκρότησε καὶ προμήθευσε τὸ στρατόπεδό του, ἀπαρτιζόμενο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ὀπλίτες, χωρὶς νὰ λάβει ποτὲ οὔτε ὀβολὸ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἦταν καλῶς προπαρασκευασμένο καὶ ἐφοδιασμένο τὸ στρατόπεδό του, στοὺς κατὰ καιροὺς πολέμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν πάντοτε θριάμβευε. Βρῆκε δὲ κατάλληλο γιὰ τοὺς μελλοντικοὺς ἐκείνους σκοποὺς του καὶ ἓνα μεγάλο σπήλαιο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κορφές τοῦ Παρνασσοῦ, τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια πολὺ τοῦ χρησίμευσε. Γιὰ νὰ τὸ βρεῖ κανεὶς, ἔπρεπε ν' ἀνεβεῖ σ' ἓνα ἄβατο βράχο ὕψους ἑκατὸ περίπου ποδιῶν, καθὼς διηγεῖται ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Ἔμερσον, μὲ σκάλια, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ στήσει καὶ νὰ ἀνεβάσει τρεῖς φορὲς μέχρι τὴν κορυφή. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μικρὸ ἐπίπεδο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατέβαινε στὸ σπήλαιο, μὲ πολλὰς στροφές πού ἐμπόδιζαν καὶ τὶς βόμβες ἀκόμη νὰ τὸ βλάψουν. Τὸ σπήλαιο χωροῦσε ἄνετα δύο χιλιάδες ἄνδρες καὶ μιὰ πηγὴ ἀνέβρυνε πόσιμο καὶ ἀνεξάντλητο νερό· μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνα, τὸ ἐνδυνάμωσε καὶ μὲ κάποια τηλεβόλα, πολλὰ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ μὲ τόσες τροφές, ὥστε κι ἂν γιὰ πολλὰ χρόνια πολιορκοῦνταν, δὲν θὰ στεναχωροῦνταν. Ἐκεῖ ἔκρυψε τὴν οἰκογένειά του καὶ τὰ χρήματά του, καὶ κατέφυγε κι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅταν τὸν κατέτρεχαν οἱ ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐχθροὶ του.

Πέραν τῶν ἄλλων προπαρασκευῶν γιὰ τὸν ἀναμενόμενο Ἀγῶνα τοῦ Γένους, συγκέντρωνε καὶ εἶχε πάντοτε ἔτοιμους τρεῖς χιλιάδες σχεδὸν ὀπλίτες καὶ μάλιστα τοὺς τότε ἐπίσημους κλέφτες καὶ τὸν γέροντα Πανουργιᾶ, πού εἶχε χρηματίσει πρωτοπαλλῆκαρο τοῦ πατέρα του Ἀνδρούτσου, καὶ τὸν Λάμπρο Κοσμᾶ Σουλιώτη καὶ τὸν Γκούρα καὶ τὸν Διάκο καὶ τὸν Σαφάκα καὶ τὸν Σκαλτσοδημο καὶ τὸν Μανίκα καὶ τὸν Δυοβουνιώτη καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι διακρίθηκαν ἔπειτα ὅλοι τὸν καιρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Καὶ τὸν Πανουργιᾶ, ἀφοῦ φάναξε καὶ τὸν ἐνθάρρυνε, τὸν ἔστειλε ὀπλαρχηγὸ στὰ Σάλωνα. Ὁ Πανουργιᾶς, ὅταν ἄρχισε ἡ Ἐπανάσταση, ἀπέκλεισε στὸ φρούριο τῶν Σαλώνων καὶ τοὺς Τούρκους κατοίκους ἐκείνης τῆς πόλεως καὶ ἐκείνους πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ ἀπὸ τὴ Βοστίτσα, οἱ ὁποῖοι ἐξαιτίας τῆς ἐλλείψεως νεροῦ τὴν 9ῃ Ἀπριλίου 1821 παραδόθηκαν σ' αὐτὸν καὶ θανατώθηκαν. Αὐτὸ εἶναι (καθὼς λέγεται) τὸ πρῶτο φρούριο πού ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πανουργιᾶς παρέμεινε ὀπλαρχηγὸς στὰ Σάλωνα μέχρι τὸ 1825, ὅταν, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου, κατευθυνόμενος ὁ Κιουταχῆς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ λεηλάτησε καὶ τὰ κατέστρεψε.

Ὁ δὲ Λάμπρος Κοσμᾶς Σουλιώτης χρηματίσει πρῶτα ὀπλαρχηγὸς στὰ Σάλωνα καὶ κατόπιν πῆγε κατ' ἐκλογὴν τοῦ Ὀδυσσεᾶ σ' ἄλλη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας ὀπλαρχηγία. Τέλος, ἐνῶ καταστρεφόταν ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἔτρεξε σὲ βοήθεια τοῦ Σουλίου, κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ ὁποῖου θανατώθηκε ἀπὸ ἔκρηξιν βόμβας.

Αφοῦ κάλεσε δὲ τὸν Σκαλτσοδημο καὶ τὸν Λιάκο, τοὺς ἔστειλε ὀπλαρχηγούς στὸ Λιδωρίκι. Ἀκολούθως κάλεσε τὸν Διάκο καὶ τὸν ἔκανε πρωτοπαλλήκαρό του.

Τὸν δὲ Γκούρα τὸν πῆρε πρῶτο ὡς πρωτοπαλλήκαρό του· κατόπιν τὸν ἔστειλε ὡς ὀπλαρχηγὸ στὴν Ἀθήνα. Τότε ἦταν ποὺ ὁ Γκούρας, ὄντας ὀπλαρχηγὸς στὴν Ἀθήνα, παρανόμησε σοβαρὰ ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ Τούρκων. Κατόπιν τούτου, αὐτοί, ἀφοῦ τὸν συνέλαβαν, ἀπειλοῦσαν νὰ τὸν θανατώσουν· ἀφοῦ τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Ὀδυσσεάς, συνέλαβε καὶ αὐτὸς μὲ ἀπάτη μερικὸς ἀπὸ τοὺς πρὸύχοντες Τούρκους καὶ ἀπειλοῦσε νὰ τοὺς θανατώσει. Αὐτοί, ἐπειδὴ φοβήθηκαν, ἔγραψαν νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ Γκούρας, ὅπως ζητοῦσε ὁ Ὀδυσσεάς, κι ἀφοῦ ἐγίνε συμφωνία, ἀφέθηκε ἐλεύθερος τότε ὁ Γκούρας, ἀναλαμβάνοντας συγχρόνως τὴν ὀπλαρχηγία του. Ὅταν δὲ ὁ Ὀδυσσεάς ἀπελευθέρωσε τὴν Ἀθήνα, τοποθέτησε τὸν Γκούρα φρούραρχο τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἔμεινε μέχρι τὴν πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὸν Κιουταχῆ κατὰ τὸ ἔτος 1826, καὶ μέχρι τὴ νύχτα τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὅταν, ἐνῶ καθόταν στὰ τεῖχη, τὸν χτύπησε ξαφνικὰ ἐχθρικὸ βόλι στὸ κεφάλι καὶ τὸν θανάτωσε.

Τοὺς ὑπόλοιπους κλέφτες ποὺ εἶχε καλέσει ὁ Ὀδυσσεάς, τοὺς τοποθέτησε ὀπλαρχηγούς σ' ἄλλα μέρη· καὶ τὶς ἐπιλογὲς αὐτὲς τὶς ἔκανε μεσιτεύοντας, καθὼς μπορούσε πολλὰ νὰ ἐπιτύχει, πρὸς τὸν Ἀλῆ πασά, ὁ ὁποῖος τὸν ἐμπιστευόταν καὶ τὸν ἀγαποῦσε.

Ὅταν δὲ ὁ Ἀλῆς περιέπεσε στὴν ὀργὴ τοῦ σουλτάνου καὶ στάλθηκαν γι' αὐτὸ σουλτανικὰ στρατεύματα, κατερχόμενα ἐναντίον του ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὴν Ἡπειρο καὶ στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, ὁ Ὀδυσσεάς φοβήθηκε μήπως ἀπ' αὐτά, ἔνεκα αἰσχροκέρδειας καὶ ὡς ἀγαπημένος τοῦ Ἀλῆ, συλληφθεῖ καὶ κινδυνεύσει. Διαφορετικὰ θὰ ἀναγκαζόταν νὰ μεταβεῖ στὴ Λευκάδα, ὅπου καλοῦνταν μαζί μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς τῆς Ἑλλάδας νὰ συζητήσουν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Ἀφοῦ ἀναχώρησε ἀπὸ τὴ Λιβαδειά, ἐμπιστεύτηκε τὴν εὐθύνη τῆς ὀπλαρχηγίας του στὸν Διάκο, ποὺ ἦταν πρωτοπαλλήκαρό του, ἀφοῦ ἐνέταξε αὐτὸν καὶ ἄλλους τότε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, καὶ παρήγγειλε ὅτι, ἂν δὲν ἔφθανε ἐγκαίρως, ὅταν θὰ ἄρχιζε σ' ἄλλα μέρη ἡ Ἐπανάσταση, τότε νὰ ὑψώσει ἐκεῖνος ἀμέσως τὴν Ἐθνικὴ Σημαία τοῦ Σταυροῦ, νὰ πολεμήσει τοὺς ἐκεῖ Τούρκους καὶ νὰ ἀπελευθερώσει ὅσους τόπους καὶ πόλεις μπορούσε. Ἀφοῦ πέρασε, μετὰ τὰ Χριστούγεννα, ἀρχὲς τοῦ 1821, στὴ Λευκάδα, βρῆκε ἐκεῖ τὸν Καραϊσκάκη, τὸν Γεώργιο Βαρνακιώτη, τὸν Ζόγγα, τὸν Μακρῆ καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς καὶ Φιλικούς Ἐταίρους καὶ κάποιον ναύκληρο Ὑδραῖο καὶ κάποιον ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχάληδες καὶ ἄλλους ἀπεσταλμένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο· καὶ θυμᾶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅτι ἐκεῖ τότε συγκεντρώθηκαν ὅλοι καὶ σχεδίασαν μαζί μέσα στὸ δικό μου σπῆτι τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ φάγαμε μαζί καὶ χορέψαμε μαζί καὶ χαιρετήσαμε τὴν Ἑλλάδα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἀναγεννηθεῖ· κι ἀφοῦ συζήτησαν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ οἱ ἀνδρεῖοι ἐκεῖνοι, συμφώνησαν τὸ πῶς καὶ ποῦ θὰ πῆγαινε ὁ καθένας καὶ πότε ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσουν τὸν Ἀγῶνα. Γύρω δὲ στὶς ἀρχὲς ἐκείνης τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀναχώρησαν. Ἡ δὲ Ἐπανάσταση ἄρχισε μετὰ ἀπὸ κάποιες μέρες, πρῶτα στὴν Πάτρα, τὴν 25ῆ Μαρτίου, καὶ ἀκολούθως στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀφοῦ ἀναχώρησε ἀπὸ τὴ Λευκάδα

ὁ Ὀδυσσεάς, ἔμεινε στὰ βουνὰ τῆς Αἰτωλίας περιμένοντας ἐκεῖ τὴ συμφωνηθεῖσα ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ ὅταν ἔμαθε ὅτι πρόλαβαν οἱ εὐρισκόμενοι στὴν Πάτρα καὶ ὅτι ὁ Διάκος, κατὰ τὴν παραγγελία ποῦ ἔλαβε, ἀφοῦ ὕψωσε τὴ Σημαία τοῦ Ἔθνους καὶ ἐλευθέρωσε τοὺς ἐκεῖ τόπους συνελήφθη πολεμῶντας στὴ γέφυρα τῆς Ἀλαμάνας ἀπὸ τὸν Ὁμέρ πασᾶ Βρυώνη καὶ ἀνασκολοπίσθηκε στὴ Λαμία, κατέβηκε ἀμέσως στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα καί, ἀφοῦ συγκέντρωσε τοὺς ὀπλίτες του, ποῦ εἶχαν διασκορπισθεῖ, ἐκδικήθηκε γιὰ τὸν Διάκο, ἀφοῦ χτύπησε πρῶτα, τὴν 7ῃ Ἰουνίου 1821, τὸν Ὁμέρ Βρυώνη στὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, ὅπου, ἀφοῦ σκότωσε γύρω στοὺς 445 ἐχθροὺς, διασώθηκε περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν πολυάριθμο ἐκεῖνο στρατό. Ἐπειτα πολιορκήσε τὸν Ὁμέρ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ὄχι μόνον τὸν νίκησε ἀλλὰ ἀπελευθέρωσε καὶ τὴν πόλη ἐκεῖνη. Στὴ συνέχεια ἐπέδραμε καὶ ἐλευθέρωσε πάλι ὅλους τοὺς τόπους ποῦ εἶχαν ὑποδουλωθεῖ ἀπὸ τὸν Βρυώνη, καὶ στρατοπέδευσε στὶς Θερμοπύλες ὡς φραγμὸς τῶν ἐχθρῶν ποῦ κατέβαιναν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, διατηρῶντας πάντοτε, ὅσο ζοῦσε, ἐλεύθερη ὅλη τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δὲν ὑποδουλώθηκε πάλι παρὰ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1826, ὅταν, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ὀδυσσεά, πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ βαδίζοντας κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ὁ Κιουταχῆς. Κι ἔτσι ὁ Βρυώνης, ἂν καὶ κατέβηκε μὲ ὀκτῶ χιλιάδες στράτευμα, μόλις διασώθηκε στὴν Εὐβοία, φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μόνον μὲ ἑξακόσιους ἰππεῖς.

Στὸ τέλος ἐκείνου τοῦ καλοκαιριοῦ ἔπαυσαν καὶ οἱ μάχες· καὶ ὁ μὲν σουλτάνος ἐτοίμαζε νὰ στείλει μέσω Θεσσαλίας τὸν Δράμαλη πασᾶ, μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ νέου ἔτους, ἐπὶ κεφαλῆς πολυάριθμου στρατεύματος, οἱ δὲ Ἕλληνες, μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ ἔτους 1822 συγκρότησαν στὴν Ἐπίδαυρο τὴν πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευση, ἡ ὁποία κήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας καὶ ἐξέδωσε προσωρινὸ Σύνταγμα, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἐξέλεξε πρόεδρο μὲν τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Δημήτριο Ὑψηλάντη καὶ ἀρχιγραμματέα του τὸν Ἰωάννη Σκανδαλίδη, πολὺ φίλο τοῦ Ὀδυσσεά, πρόεδρο δὲ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδαῖο. Ἡ νέα αὐτὴ Κυβέρνηση ἔστειλε πρὸς τὸν Ὀδυσσεά δίπλωμα ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιστρατήγου ἢ ἀρχηγοῦ τῶν ὀπλων ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας, ἀρχηγία τὴν ὁποία ἤδη εἶχε ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἐκλεγμένος ἀπ' ὅλους τοὺς ἐκεῖ ὄπλαρχηγούς, Πανουργιά, Δουβωνιώτη, Δημήτριον Κοντογιάννη, Σπυρίδωνα Κατσογιάννη, Μανίκα, Σαφάκα, Σκαλτσοδῆμο, Γκούρα, Πισηλῆ, Σκυλοδῆμο καὶ Κώνστα Χορμόβα. Ἡ τύχη ὅμως ἀρχιζε ἔκτοτε νὰ ρυθμίζει κακῶς τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὸν Ὀδυσσεά καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Αὐτοὶ ποῦ ἦταν τότε στὰ πράγματα στὴν Πελοπόννησο φιλονικούσαν μεταξύ τους καὶ ἡ διχόνοια ἀρχισε νὰ εἰσχωρεῖ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κυβέρνηση, ὑποκινούμενη κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ μερικοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ὁποῖοι ὡς διακεκριμένοι γιὰ τὴν καταγωγή καὶ τὴ μάθηση καὶ τὴν πείρα εἶχαν κατεβεῖ πρὸς βοήθεια. Ὁ Ὀδυσσεάς, λοιπόν, γιὰ νὰ τοὺς ἀπασχολήσει καὶ ἔτσι νὰ διαλύσει τὶς ἐκεῖ ἔριδες καὶ φιλονικίες τους, ἄφησε τὸν Δράμαλη πασᾶ νὰ περάσει ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες μὲ τριάντα χιλιάδες Τούρκους, ἀλλὰ ὄχι καὶ μὲ τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα, ποῦ κρατοῦσε γι' αὐτὸ πίσω, γράφοντας ὅτι τοὺς στέλνει τὸν Δράμαλη, γιὰ νὰ τοὺς καθησυχάσει, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν χωρὶς τροφές καὶ πολεμοφόδια καὶ χρήματα· ἔτσι ἀφήνει ἀπὸ ἐδῶ αὐτοὺς

κι από εκεί την πείνα να τον εξολοθρεύσουν, όπως και πράγματι συνέβη. Από την άλλη μεριά, έπνεε τότε τα λείσθια λόγω έλλειψως τροφών το Σούλι, πολιορκούμενο μετά την πτώση του Άλη πασά από τα σουλτανικά στρατεύματα και ο Ήρωας Μάρκος Μπότσαρης με τον Αλέξιο Νοῦτσο κατέβηκαν κρυφά από εκεί και διασχίζοντας την Άκαρνανία κατέβηκαν στο Μεσολόγγι. Ο μὲν Μπότσαρης ζητούσε τροφές για το Σούλι, *ἀλλ'* ἔμεινε ἔπειτα στο Μεσολόγγι, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ το Σούλι ἔπεσε με συνθήκη στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ο δὲ Νοῦτσος πέρασε ἐν συνεχείᾳ στὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ παρευρεθεῖ στὴν πρώτη Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἀπολαύσει τιμὲς ἄξιες τῆς ἰσχύος ποὺ ἔχαιρε στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Πέραν τούτων, στὸν στρατὸ τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη βρισκόταν κάποιος ὄπλαρχηγός ὀνόματι Χρῆστος Μπαλάσκας ἀπὸ τὴ Γοτσίστα, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ πασᾶ ἐκείνου, ἔμεινε στὴ Λιβαδειὰ καὶ γνωρίστηκε καὶ συνδέθηκε με φιλία με τὸν Λάμπρο Νάκο, ἄσπονδο ἐχθρὸ τοῦ Ὀδυσσέα, ὁ ὁποῖος, ὅταν κατέβηκε στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ παρευρεθεῖ στὴν Ἐθνικὴ ἐκείνη Συνέλευση, πήρε μαζί του καὶ τὸν Μπαλάσκα. Ο Νάκος μελετοῦσε νὰ διώξει ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τὸν ἐχθρὸ τοῦ Ὀδυσσέα καὶ νὰ ἀναθέσει αὐτὴν στὸν νεὸ φίλο του, Μπαλάσκα, ὁ ὁποῖος ὑποσχόταν νὰ ἐκτελεῖ τυφλὰ τὶς ἐπιθυμίες του. Ο Νοῦτσος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ζητοῦσε κάποια σημαντικὴ θέση. Τί, λοιπόν, ἔκαναν, ἀφοῦ συνωμότησαν με τὶς τέχνες, τὶς δεήσεις καὶ τὶς ὑποσχέσεις; Ἐπειδὴ φαινόταν δύσκολο νὰ ἀπομακρυνθεῖ βιαίως ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ὀδυσσέως, ἀποφασίστηκε ἀπὸ αὐτούς, καὶ μέσω αὐτῶν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, νὰ σταλοῦν στὸ στρατόπεδο τῶν Θερμοπυλῶν ὡς συμβοηθοὶ καὶ ἔφοροι τοῦ Ὀδυσσέα ὁ Μπαλάσκας καὶ ὁ Νοῦτσος. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πλήξει τὸν ἐγωισμό τοῦ Ὀδυσσέα καὶ ἐπομένως νὰ τὸν παρακινήσει νὰ παραιτηθεῖ με τὴ θέλησή του. Λέγεται ὅτι συνήργησε στὴν ἐκβαση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τους καὶ ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ ὁποῖος ἄρχιζε τότε νὰ λαμβάνει μέρος καὶ νὰ ἀσκεῖ ἐπιρροὴ στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἔρωτευμένους με τὴ σύζυγο τοῦ Μπαλάσκα, ἀλλ' ἀκόμη γιὰ τὴν θέλοντας νὰ συγκεντρώσει ὁ ἴδιος ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροὴ στὴν Ἠπειρο καὶ σ' ὅλη τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἀποκλείοντας κάθε ἄλλον, οὔτε τὸν Νοῦτσο ἔβλεπε καλὰ ὡς Ἠπειρώτη νὰ περνᾷ τὸν καιρὸ τοῦ ἐκεῖ κοντὰ στὴν Κυβέρνηση, οὔτε τὸν Μπαλάσκα ἤθελε νὰ συνοικεῖ με τὴ σύζυγό του, οὔτε τὸν Ὀδυσσέα νὰ ἐξουσιάζει ἀπολύτως τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, χωρὶς φθόνου καὶ ἀνωδύνας ἐκοίταζε. Αφοῦ ἔμαθε αὐτὴν τὴν εἰς βᾶρος τοῦ Ὀδυσσέα ἀδικία ὁ Σκανδαλίδης, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἀμέσως με εἰδικὸ ἔφιππο ταχυδρόμο. Ἐφτασε ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Ὀδυσσέως συνδειπνοῦσε με τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοπέδου του. Τὴ διάβασε ἀργά, ἀλλὰ ἔδειξε ἀπορία καὶ λύπη. Ἀντελήφθησαν οἱ συμποσιαστὲς ὅτι ἔλαβε κακὲς εἰδήσεις καὶ τὸν ρώτησαν· αὐτὸς ὅμως, ἀπὸ φόβο μήπως προκληθεῖ θόρυβος, ἀρνιόταν νὰ τοὺς ἀποκαλύψει τὰ γραφόμενα. Τέλος, ἀφοῦ παρακλήθηκε ἀπὸ αὐτούς πολλὰς φορὲς με ἰκεσίες, τὰ φανέρωσε. Ταράχθηκαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ ὅταν διαδόθηκε τὸ νεὸ, δήλωσαν τόσο αὐτοὶ ὅσο καὶ οἱ στρατιῶτες ὅλοι, ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν σέβονταν, ὅτι προτιμοῦσαν μᾶλλον νὰ ἀναχωρήσουν διαλύοντας τὸ στρατόπεδο, παρὰ νὰ ὑποταχθοῦν σ' ἄλλον ἀρχηγό. Αὐτὸς προσπαθοῦσε με κάθε τρόπο νὰ τοὺς καθησυχάσει, ἀλλὰ μάταια. Πέντε, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες του,

οί πῶς πιστοί, τοὺς ὁποίους ἀκόμη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση συνήθιζε νὰ τοὺς χρησιμοποιεῖ ὡς σωματοφύλακες, ἀφοῦ ἀναχώρησαν ξαφνικὰ καὶ κρυφά, κι ἀφοῦ ἔφτασαν καὶ περίμεναν καθ' ὁδὸν τὸν Μπαλάσκα καὶ τὸν Νοῦτσο, τοὺς ἐφόνευσαν, ἐνῶ περνοῦσαν καὶ ἔφεραν μαζί τους καὶ τὰ διπλώματά τους. Ἄλλοι δὲ λένε ὅτι τοὺς ἐφόνευσαν κρυφὰ τὴ νύχτα, ἀφοῦ ἔφτασαν στὸ στρατόπεδο τοῦ Ὀδυσσεά. Ὁ φόνος αὐτὸς λύπησε πολὺ τὸν Ὀδυσσεά καὶ διότι ὁ Νοῦτσος ἦταν φίλος του ἀπὸ τότε ποὺ ζοῦσαν στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ γιὰ τὴν ὑποψία ποὺ ἐπρόκειτο νὰ προκαλέσει καὶ γιὰ τὴ συκοφαντία ποὺ περίμενε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ κράτησε ἀμέσως τοὺς πέντε ἐκείνους καὶ τοὺς παρέπεμψε στὸ στρατοδικεῖο, γιὰ νὰ καταδικασθοῦν σὲ θάνατο. Ἀλλὰ ὁ γέροντας Πανουργιάς καὶ οἱ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ παρενέβησαν καὶ μετέπεισαν τὸν Ὀδυσσεά, τοὺς δὲ φονιάδες, ἀφοῦ τοὺς συνέλαβαν, τοὺς ἔδωξαν. Καθησύχασαν δὲ καὶ τὸν στρατό, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀκόμη θορυβημένος καὶ ἐτοιμαζόταν νὰ λιποτακτῆσει. Ὅταν ὁ Νάκος ἔμαθε τὸν φόνου τοῦ Νοῦτσου καὶ τοῦ Μπαλάσκα, ἀνακοίνωσε ὅτι ὁ Ὀδυσσεάς ἔστειλε τὴ νύχτα καὶ καθ' ὁδὸν τοὺς σκότωσε, καὶ τόσο διέσπειρε τὴν εἰδηση αὐτὴν καὶ παρόργισε τὴν Κυβέρνηση ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσεά, ὥστε ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν γράμμα ὄλο ἀγανάκτηση. Ἐπειδὴ δυσαρεστήθηκε ἀπὸ τὸ γράμμα ἐκεῖνο ὁ Ὀδυσσεάς καὶ ὑποπτεύθηκε ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἐχθρῶν του στὴν Κυβέρνηση θὰ κατατρεχθεῖ, ἀποκρίθηκε μὲν δικαιολογούμενος καὶ ἐπικαλούμενος τὶς μαρτυρίες τοῦ Πανουργιά, τοῦ Γκούρα καὶ τῶν ἄλλων, ἀναχώρησε δὲ καί, ἀφοῦ πῆγε καὶ ἐνίσχυσε τὸ σπῆλαιό του, ἄφησε στὸ στρατόπεδο ὡς προσωρινὸ ἀρχηγὸ τὸν Πανουργιά. Ἀλλὰ τὸ στρατόπεδο ἐκεῖνο, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησή του, διαλύθηκε. Καὶ πότε ἔγινε ἡ ἔκρηξη αὐτὴ τῶν παθῶν μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως; Ὅταν ὁ Δράμαλης μὲ τριάντα χιλιάδες ἐχθρῶν, ἀφοῦ πέρασε, εἰσερχόταν στὴν Πελοπόννησο καὶ ἀναμενόταν κατόπιν νὰ περάσει ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ ὁ Μπαϊράμ πασᾶς μὲ ἄλλες ἐννιά χιλιάδες ἐχθροὺς καὶ μὲ τὶς τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα γιὰ τὸν Δράμαλη.

Ἀντελήφθη ἀμέσως ἡ Κυβέρνηση πόσο ἔσφαλε μὲ τὸ νὰ δυσαρεστήσει τὸν Ὀδυσσεά καὶ γι' αὐτὸ διέλυσε τὸ στρατόπεδο τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀντελήφθη συγχρόνως καὶ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ὀδυσσεά καὶ ὅτι ὁ Νάκος ἐξαιτίας τῆς ἐχθροπάθειάς του διέσπειρε τὴν κατηγορία μὲ τὸν Πανουργιά καὶ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς τοῦ στρατοπέδου, οἱ ὁποῖοι πῆγαν γιὰ δικές τους ὑποθέσεις στὴν Κυβέρνηση. Θέλοντας, λοιπόν, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά νὰ διορθώσει τὸ λάθος, στὸ ὁποῖο ὑπέπεσε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἐμποδίσει τὴν εἴσοδο τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ, ποὺ μετέφερε στὸν Δράμαλη τὶς τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα, ἔγραψε πρὸς τὸν Ὀδυσσεά ὅτι, ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε, ὀργίσθηκε ἐναντίον του, ὅτι κατὰλαβε τὴν ἀθωότητά του, ὅτι γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὸν διορίζει ἐκ νέου ἀρχιστράτηγο τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας καὶ ὅτι τὸν προσκαλεῖ ἀμέσως νὰ συγκεντρώσει ὅλες τὶς ἐκεῖ δυνάμεις καὶ νὰ σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐμποδίζοντας τὴ διάβαση τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ· χωρὶς αὐτὴν ὁ Δράμαλης, ἔχοντας ἔλλειψη τροφῶν καὶ πολεμούμενος ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη καὶ ἀπὸ τὶς λοιπές δυνάμεις τῆς χερσονήσου, κινδύνευε νὰ φθαρεῖ, πρᾶγμα ποὺ τελικῶς συνέβη.

Μόλις ὁ Ὀδυσσεὺς ἔλαβε αὐτὴν τὴν ἐντολὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἀμέσως ἐγκατέλειψε τὸ σπήλαιό του καὶ ἔσπευσε μὲ ὅσους ὀπλίτες εἶχε μαζί του στὶς Θερμοπύλες. Ἐγραψε δὲ νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορότερα καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ μὲ τοὺς στρατιῶτες τους. Ἐστειλε καὶ μήνυμα σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά νὰ διαθέσουν τὶς τροφές καὶ μέσα σὲ λίγες μέρες συγκρότησε πάλι τὸ πρῶτο στρατόπεδόν του περιμένοντας τὸν Μπαϊράμ πασᾶ. Αὐτὸς ἔφθασε τὴν 28ῃ Αὐγούστου τοῦ 1822 μὲ ἐννιά χιλιάδες στρατὸ καὶ μὲ ὅλα τὰ φορτηγὰ ζῶα ποὺ κουβαλοῦσαν τὶς τροφές, τὰ χρήματα, τὰ πολεμοφόδια καὶ τὰ ὑπόλοιπα σκευῆ. Ἄρχισε ἡ μάχη κατὰ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου καὶ διήρκεσε μέχρι τὸ βράδυ. Διεξαγόταν δὲ αὐτὴ πάντοτε πεισματώδης καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, διότι οἱ μὲν Ὀθωμανοί, γνωρίζοντας τὴν ἀπόλυτη ἀνάγκη τοῦ Δράμαλης, ζητοῦσαν νὰ διασχίσουν τὸ στενό, οἱ δὲ Ἕλληνες πολεμοῦσαν ὄχι μόνο γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδας καὶ γιὰ νὰ ἐξολοθρευθεῖ ὁ Δράμαλης στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ καί, ἀφοῦ νικήσουν τοὺς Ὀθωμανοὺς, γιὰ νὰ λαφυραγωγῆσουν τὸν μεταφερόμενο πλοῦτο. Τέλος, οἱ Τούρκοι ἀπωθήθηκαν, κατὰ τὸ βράδυ, ἀφοῦ ἄφησαν τὶς σοροὺς τῶν φονευθέντων μπροστὰ στοὺς ἑλληνικοὺς προμαχῶνες. Ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸς ἔστειλε κάποια μικρὰ σώματα νὰ διατρέχουν σποραδικὰ καὶ ἀφοῦ ἐπιτέθηκαν κατὰ τὴ νύχτα, χτύπησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸν ἐχθρό. Τότε ὄχι μόνον τὰ φορτηγὰ ζῶα, τὰ ἄλογα, τὰ γαϊδούρια καὶ οἱ καμηλές, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι, ἐπειδὴ δὲν γνῶριζαν τὴν περιοχὴ, διασκορπίστηκαν ἀπὸ ἄνω καὶ ἀπὸ ἑξῆς. Κατόπιν αὐτοῦ, ἡ φθορὰ ποὺ ὑπέστησαν οἱ Τούρκοι ἀπὸ τὰ σώματα ἐκεῖνα, ἦταν μεγάλη. Ἐνῶ ξημέρωνε ἡ μέρα, ὁ Ὀδυσσεὺς ἔστειλε ἄλλο, μεγαλύτερο σῶμα στρατιωτῶν καὶ τοὺς ἐμπόδισε τὴ φυγῆ· ἦταν τότε ἐλεεινὸ τὸ θέαμα νὰ βλέπει κανεὶς τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ φεύγουν ἄνω-κάτω στὰ δάση ἐκεῖνα, νὰ καταδιώκονται, νὰ πολιορκοῦνται, νὰ αἰχμαλωτίζονται καὶ νὰ σκοτώνονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς χωρικοὺς ποὺ ἔτρεξαν νὰ τοὺς λαφυραγωγῆσουν. Σὲ διάστημα τριῶν ἡμερῶν τὸ στράτευμα ἐκεῖνο ἀφανίστηκε ὀλοκληρωτικὰ καὶ οἱ Ἕλληνες καταπλούτισαν, ἀφοῦ πήραν ὅλα τὰ ὄπλα, ὅλα τὰ φορτηγὰ ζῶα, δύο τηλεβόλα, δεκατέσσερις τουρκικὲς σημαῖες καὶ ἄλλα. Ὅταν ἔμαθε ὁ Δράμαλης στὴν Κόρινθο τὴ νίκη αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ βλέποντας ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά στεροῦνταν τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη καταστρεφόταν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές, πέθανε ἀπὸ τὴ λύπη του.

Ὁ Ὀδυσσεὺς παρέμεινε στὴν ἀρχιστρατηγία ὄχι μόνο μέχρι τὴ δευτέρη Ἐθνικὴ Συνέλευση στὸ Ἄστρος, ποὺ ἐγίνε γύρω στὶς ἀρχές τοῦ 1823, στὴν ὁποία καὶ παρευρέθηκε, ἀλλὰ καὶ μέχρι τὴ νέα Κυβέρνηση, ποὺ ἐξελέγη κατὰ τὶς ἀρχές τοῦ Ἰανουαρίου 1824, ὅταν προέδρευε στὸ Ἐκτελεστικὸ ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης μαζί καὶ μὲ ἄλλα μέλη καὶ τὸν Ἰωάννη Κωλέττη. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα κατατρόπωνε πάντοτε ὅλα τὰ ἐχθρικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐξέρχονταν ἀπὸ τὴ Λαμία ἢ ἀπὸ τὴ Λάρισα, ἢ ἀποστέλλονταν ἀπὸ τὶς ἄνω ἐπαρχίες τῆς Τουρκίας, πότε μὲ τὴν ἀνδρεία καὶ πότε μὲ τεχνάσματα καὶ στρατηγήματα, καὶ διατηροῦσε ἔτσι ἐλεύθερη τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Τὸν παρενοχλοῦσε ὁμως, ὄχι λίγο, ὁ Ὁμὲρ πασᾶς τῆς Καρύστου, ἄλλος προσκεῖμενος στὸν Ὁμὲρ Βρυώνη. Αὐτὸς κατὰ τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ Ὀδυσσεῖα ἐναντίον ἐκείνων τῶν Τούρκων ποὺ ἔρχονταν γιὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὶς

Θερμοπόλες, έβγαине από την Εύβοια με άρκετη δύναμη και τόν χτυπούσε στα νώτα. Για να μπορέσει, λοιπόν, να διατηρήσει ελεύθερη από τις συνεχείς καταδρομές εκείνου την Ανατολική Ελλάδα και να κατευθύνει άφοβα όλη την προσοχή του στους Όθωμανούς που κατέβαιναν από πάνω, άνοιξε διάλογο μ' εκείνον τόν σατράπη, πολύ περισσότερο γιατί τόν είχε γνωρίσει κατά τη διαμονή του στην αυλή του Άλη πασά Τεπελενλή, και κατέληξαν στην έξής συνθήκη: να μην πολεμήσει ό ένας έναντιόν του άλλου καθ' όλη τη διάρκεια του Αγώνα· κι αν ό πόλεμος των Ελλήνων είχε εύτυχές τέλος, ό Όδυσσέας ύποσχόταν να στείλει ασφαλώς τόν Όμέρ εκείνο και όλους τους Τούρκους που είχε μαζί του, με όλα τους τά όπλα, τά χρήματα και τά σκεύη σ' όποιον τόπο της Τουρκίας θα προέκρινε ό Όμέρ· αν δε ό σουλτάνος πετύχαινε να σβήσει την Έπανάσταση, ό Όμέρ ύποσχόταν να μπει πρώτος με τόν στρατό του στην Ανατολική Ελλάδα και να έμποδίσει, όσο τó δυνατόν, κάθε σφαγή και καταστροφή από τους άλλους Τούρκους των κατοίκων αυτής. Άν ό Όδυσσέας, προτού συμφωνήσει, δέν έλαβε πρώτα την άδεια και την έγκριση της Έλληνικής Κυβερνήσεως, έσφαλε, βέβαια. Ότι δε ή συνθήκη αυτή ήταν άναγκαία και ώφέλιμη, αυτό όλοφάνερα άποδείχθηκε, διότι και ό Όδυσσέας έμεινε εξαιτίας της νικητής πάντοτε έναντιόν εκείνων που κατέβαιναν από τά στενά, και ή Ανατολική Ελλάδα διατηρήθηκε ελεύθερη και άβλαβής. Και όμως ή συνθήκη αυτή έδωσε άφορμή στους έχθρούς του να τόν κατηγορήσουν ως φιλότουρκο και προδότη, και ότι διατηρούσε μυστική άλληλογραφία και συνεννοούνταν με τόν έχθρό.

Ήταν ή δυστυχής εποχή, κατά την όποία, όπως έχει λεχθεί, γύρω στις άρχές του 1824 εξέλεγη ή νέα Κυβέρνηση της Ελλάδας και έλαβε την προεδρία της εκτελεστικής εξουσίας ό Κουντουριώτης. Ό Ύδραϊος αυτός, άριστος καθ' όλα τά άλλα, κοσμοούνταν με όλα τά προτερήματα του χρηστου άνδρου και του ζηλωτη πολίτη, όμως δέν είχε και την έπιτηδειότητα και έμπειρία του να κυβερνά, καθ' εκείνες, μάλιστα, τις φοβερές περιστάσεις, κατά τις όποιες τó Όθωμανικό κράτος, βοηθούμενο από άλλες ξένες Δυνάμεις, καταγινόταν να συγκεντρώσει όλη του την προσοχή κατά της Ελλάδας κι έστελνε πολύ και άνδρειο στράτευμα τόσο έναντιόν της Πελοποννήσου, με τόν Ίμπραήμ, γιό του σατράπη Μεχμέτ Άλη της Αιγύπτου, όσο και έναντιόν της Στερεάς Ελλάδας, με τόν Κιουταχί πασά. Η έκλογή εκείνη των μελών της Κυβερνήσεως δυσαρέστησε πολλούς από τους προύχοντες της Πελοποννήσου, οι όποιοι, επειδή δέν άναγνώρισαν τη νέα Κυβέρνηση, καταδιώχθηκαν από αυτήν ως άντάρτες. Ποτέ ή Ελλάδα, καθ' όλο τó διάστημα του ένδόξου Αγώνα της, δέν βρέθηκε σε πιό επικίνδυνη κατάσταση. Απ' έξω άπειλούνταν τόσο από τις σπουδαίες και επικίνδυνες προσπάθειες του σουλτάνου και των άλλων –βοηθών του– φραγκικων δυνάμεων της Ευρώπης, κι από μέσα ταλανιζόταν από τις διχόνοιες και τους έμφυλιους πολέμους· και όμως τότε, και στη συνέχεια, κυβερνούσε τά πράγματα εικονικώς μεν ό Κουντουριώτης, στην πραγματικότητα δε ό Άλέξανδρος Μαυροκορδάτος και ό Ιωάννης Κωλέττης, ό πρώτος ως άρχιγραμματέας της Έπικρατείας και ό δεύτερος ως μέλος του Έκτελεστικού. Αφού έλαβαν με συμφωνία τά ήνία του κράτους, ό μεν επαγρυπνούσε για τά έξωτερικά, και ό δέ, έκλεγείς πληρεξούσιος κατά των άνταρτων, άσχολούνταν

μέ τὰ ἐσωτερικά. Σὲ τίποτε, ὥστόσο, δὲν ὠφέλησε τὸ ἀγρυπνο βλέμμα τοῦ πρώτου, διότι ὁ μὲν Κιουταχῆς τὴν 10ῃ Μαρτίου 1825 ἔφθασε στὰ Ἰωάννινα καὶ στὶς 20 τοῦ ἴδιου μήνα μὲ δεκαπέντε χιλιάδες στράτευμα κατέβηκε στὴν Ἄρτα κι ἀφοῦ πέρασε τὸ στενὸ τοῦ Μακρυνόρους χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὔτε ἓναν στρατιώτη, ἐκυρίευσε τὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα καὶ πολιορκήσῃ τὸ Μεσολόγγι, ὁ δὲ Ἴμπραῆμ μὲ τὸν αἰγυπτιακὸ στόλο στὶς 10 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀποβιβάσθηκε ξαφνικὰ στὴ Μεθώνη χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, κυρίευσε στὴ συνέχεια τὴ Σφακτηρία καὶ τὸ Νεόκαστρο, ἐπέτυχε ὀλοκληρωτικὴ νίκη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων ἠγούνταν ὁ Ὑδραῖος Δημήτριος Σκούρτης, ἄξιος ναύτης ἀλλ' ὄχι καὶ ἄξιος στρατηγός, καὶ κατόπιν διέτρεχε χωρὶς ἐμπόδια ὅλα τὰ μέρη τῆς χερσονήσου. Ὁ δὲ πληρεξούσιος Κωλέττης ὄχι μόνον δὲν ὠφέλησε, ἀλλὰ καὶ ἔβλαψε. Γιὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀντάρτες, κάλεσε στὴν Πελοπόννησο τὰ στρατεύματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, ἀφοῦ ἔγραψε πρὸς ὅλους τοὺς Στερεοελλαδίτες ὄπλαρχηγοὺς νὰ ἔλθουν ἀμέσως ἐκεῖ, ὅπου τοὺς περίμενε. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὑπάκουσαν καὶ πῆγαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως δὲν ὑπάκουσε, ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἔκρινε ἀναγκαῖο νὰ μείνῃ γιὰ νὰ ἐμποδίσει τὴ διάβαση τοῦ Κιουταχῆ, ἀν ἐκεῖνος κατέβαινε μὲσω τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας, ἀλλ' καὶ ἀκόμη διότι σκέφθηκε πολὺ συνετὰ ὅτι τὸ ξίφος τὸ εἶχε γιὰ νὰ πολεμᾷ τοὺς ἐχθροὺς κι ὄχι τοὺς Ἕλληνας. Ἔτσι, ἀφοῦ ἔλαβε τέτοια δικαιολογία ὁ πληρεξούσιος, τὸν καταράσθη καὶ τὸν καταδίκασε ὡς ἀντάρτη. Λέγεται ὅτι αὐτὴ ἡ παρακοὴ τοῦ Ὀδυσσεᾶ ἐπληξέ πολὺ τὴ φιλοδοξία τοῦ Κωλέττη καὶ ζύπνησε τὸ παλιὸ κατὰ τοῦ Ὀδυσσεᾶ καὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἰσχύος του πάθος ποὺ παροξύνθηκε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴ χήρα τοῦ Παλάσκα· καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ξαφνικὰ, χωρὶς ἐξέταση καὶ ἀπολογία, τὸν καταδίκασε. Εἶναι, πέραν τούτων, γνωστὰ πόσα καὶ ποῖα ἔπραξαν τότε στὴν Πελοπόννησο οἱ Στερεοελλαδίτες, καὶ ἰδιαίτερος στὴν Κερπινὴ, μὲ πρωτοστάτη τὸν πληρεξούσιον· καὶ ὁ μὲν Ζαΐμης καὶ ὁ Σισίνης καὶ ὁ Λόντος κατέφυγαν στὴν Ἐπτάνησο, ὁ Νικήτας στὸ Μεσολόγγι, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Γρίβας καὶ ἄλλοι, μὲ μεσολάβηση τοῦ Κωλιόπουλου, παρουσιάστηκαν στὸ Ναῦπλιο, ὅπου εἶχε τὴν ἔδρα τῆς ἡ Κυβέρνηση, ἡ ὁποία ἀδυσώπητα τοὺς ἔστειλε καὶ τοὺς φυλάκισε στὴ Μονὴ τοῦ Προφήτη Ἥλία στὴν Ὑδρα· κι ὅλα αὐτὰ τὴν ὥρα ποὺ ἀναμενόταν ἢ καὶ εἶχε κατεβεῖ ὁ Κιουταχῆς καὶ εἶχε ἀποβιβασθεῖ ὁ Ἴμπραῆμ.

Ὁ Γκούρας καὶ ὁ Σκαλτσοδηῆμος ἦταν μετὰ τῶν Στερεοελλαδιτῶν ὄπλαρχηγῶν, οἱ ὅποιοι, κατὰ διαταγὴ τοῦ πληρεξουσίου, εἶχαν περάσει στὴν Πελοπόννησο. Αὐτοὶ παρέλαβαν τότε ἔγγραφη ἀναφορὰ πρὸς τὴν Κυβέρνηση ἀπὸ πολλοὺς ὄπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, καὶ ἰδιαίτερος τῆς Ἀνατολικῆς, κατὰ τοῦ ἀρχιγραμματέα Μαυροκορδάτου, μὲ τὴν ὁποία ἐξέφραζαν μεγάλα καὶ δίκαια παράπονα ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ζητοῦσαν τὴν ἐξωσὴν τοῦ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση. Ὁ Γκούρας ὅμως, ἐπειδὴ ἔτσι διέταξε ὁ Κωλέττης λόγω τῶν στενῶν του τότε σχέσεων μὲ τὸν Μαυροκορδάτο, οὔτε παρουσίασε τὴν ἀναφορὰ ἐκείνη οὔτε τουλάχιστον δικαιολογήθηκε κι ἔγραψε πρὸς τοὺς ὄπλαρχηγοὺς ἐκείνους αὐτὸ καὶ ἄλλα, μετὰ τὴ νίκη κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, καὶ ἄνοιξε στενὴ φιλία μετὰ τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ πληρεξουσίου. Κι αὐτὸς μὲν μελετοῦσε τὸν χαμὸ τοῦ Ὀδυσσεᾶ, ἐκεῖνος δὲ λόγω φιλοδοξίας καὶ φιλοχρηματίας ἐπιθυμοῦσε τὴν

ἀρχιστρατηγία του, και ἐπειδὴ εἶχαν φθάσει ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες χρήματα στὴν Κυβέρνηση ἀπὸ τὸ δάνειο τοῦ Λονδίνου, ζητοῦσε μισθοὺς γιὰ ἑξὶ χιλιάδες στρατιῶτες, ὑποσχόμενος νὰ διαφυλάξει ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Κατόπιν αὐτῶν, εὐκόλα μὲ τοὺς ὄρους αὐτοὺς συμβιβάσθηκαν. Ἀντελήφθη ὁ Ὀδυσσεὺς τὶς ἐναντίον του γενόμενες συνθήκες καὶ ἐπειδὴ φοβήθηκε μήπως κινδυνεύσει ἂν παρουσιαζόταν ὁ ἴδιος στὴν Κυβέρνηση, ἔστειλε τὸν ὁμομήτριο ἀδελφὸ του Βαγγέλη, ἀπαιτῶντας νὰ εἰσαχθεῖ σὲ νόμιμη δίκη γιὰ ὅσα κατηγοροῦνταν, ἀλλὰ δὲν εἰσακούσθηκε· κρίθηκε, λοιπόν, χωρὶς νὰ δικαστεῖ ἔκπτωτος ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία του, στὴν ὁποία ἐξελέγη ὁ Γκούρας πὺν προστάχθηκε νὰ λάβει μαζί του τὸν Σκαλτσοδήμο καὶ μὲ τρεῖς χιλιάδες Ἑλληνας ὀπλίτες νὰ κατεβεῖ νὰ πολεμήσει τὸν Ὀδυσσεὺς καὶ νὰ τὸν συλλάβει μέχρι νέας προσταγῆς. Ὄταν τὰ ἔμαθε αὐτὰ ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀναχώρησε ἀπὸ τὸ στρατόπεδὸ του στὶς Θερμοπύλες καὶ τράβηξε πρὸς τὸ σπήλαιό του. Στενοχωρήθηκαν πολὺ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶτες του, καὶ τὸν παρακινοῦσαν νὰ ἀντισταθεῖ στὸν Γκούρα· αὐτὸς ὅμως, σκεπτόμενος πόσο ὀλέθριος ἦταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν δεινὴν περίστασιν, στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ πατρίδα, δὲν συγκατάνευσε· καὶ βέβαια τέτοια ἦταν ἡ ἐπιρροή του στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀγάπη ὅλων καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς αὐτόν, ὥστε, ἂν κινούνταν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, στὴν κατάστασιν πὺν βρίσκονταν τότε τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδας καὶ καθὼς αὐξάνονταν ἡ ἀγανάκτησιν τῶν περισσότερων ὀπλαρχηγῶν ἐναντίον τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἔφερε εἰς πέρας ἐκεῖνος ὅ,τι δὲν ἔλαβαν τὸν καιρὸ καὶ τὴ δύναμιν νὰ φέρουν οἱ ἀντάρτες· ἀλλ' οὔτε πάλιν δεχόταν νὰ φανεῖ δειλός, ἂν ἔμενε προφυλαγμένος στὸ σπήλαιό του· ἔτσι, ἀφοῦ ἔλαβε ὄχι πολλοὺς ἀλλ' ὅμως κάποιους ἀνδρείους ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του, ἀποφάσισε νὰ ἀντιπαραταχθεῖ ἀρχικὰ στὸν Γκούρα καὶ ἔπειτα νὰ καταφύγει στὰ βουνά. Ὄταν τὴν 27ῆ Μαρτίου 1825 κατέβηκε ὁ Γκούρας στὴ Βοιωτία, ὁ Ὀδυσσεὺς ζήτησε νὰ μιλήσει μαζί του, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν δέχθηκε τὴν πρότασιν ἀποκριθεὶς ὅτι δὲν ὀρίστηκε νὰ κάνει συζητήσεις καὶ συμβιβασμοὺς, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν πολεμήσει. Αὐτὰ ἀφοῦ ἄκουσε ὁ Ὀδυσσεὺς, μοίρασε τοὺς ὀπαδοὺς του σὲ δύο σώματα· καὶ αὐτὸς μὲν μὲ ἑκατὸ στρατιῶτες κατέλαβε τὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία, πὺν ἀπέειχε λίγο ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη. Τὸ δεύτερο δὲ καὶ μεγαλύτερο σῶμα ὀχυρώθηκε στὴν τοποθεσία Λιβανᾶτες, πὺν λίγο ἀπέειχε ἀπὸ ἐκεῖ. Ὁ Γκούρας μοίρασε καὶ αὐτὸς τὸν στρατὸ του στὰ δύο· καὶ αὐτὸς μὲν μὲ τὸ πρῶτο σῶμα πῆγε νὰ πολεμήσει καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὸν Ὀδυσσεὺς στὸ Μοναστήρι, τὸ δὲ δεύτερο σῶμα τὸ ἔστειλε νὰ πολεμήσῃ τὸ σῶμα τοῦ Ὀδυσσεὺς στοὺς Λιβανᾶτες. Ἡ μάχιν ἄρχισε πολὺ νωρὶς τὸ πρῶτὸ τῆς 30ῆς Μαρτίου συγχρόνως στὸ Μοναστήρι καὶ στοὺς Λιβανᾶτες. Οἱ εὐρισκόμενοι στὴν δεύτερη αὐτὴ θέσιν ὀπαδοὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀπέκρουσαν τὸ ἐναντίον τους σταλὲν σῶμα τοῦ Γκούρα, τὸ ὁποῖο, μὴ μπορῶντας πλέον νὰ ἀντισταθεῖ, ἀποσύρθηκε καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ Γκούρα, πὺν πολιορκοῦσε τὸν Ὀδυσσεὺς στὸ Μοναστήρι. Τότε καὶ οἱ στρατιῶτες τοῦ Ὀδυσσεὺς πὺν βρίσκονταν στοὺς Λιβανᾶτες πορευτήκαν καὶ ἐκεῖνοι πρὸς τὸ Μοναστήρι, γιὰ νὰ πολιορκήσουν τὸ συναθροισθὲν ἐκεῖ στράτευμα τοῦ Γκούρα, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ φοβήθηκε γι' αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν, ἀποσύρθηκε καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἐκεῖ. Ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀφοῦ εἶδε τὴν

αναχώρηση του Γκούρα, άφησε στο Μοναστήρι τον όμομήτριο αδελφό του Ιωάννη με έβδομήντα όπαδούς και άφοϋ πήρε τους ύπολοίπους πήγε στην τοποθεσία Ρούκη. Άλλη πεισματώδης μάχη έλαβε χώρα στις 31 Μαρτίου από τις δυο πλευρές της Ρούκη, που διήρκεσε κατά το μεγαλύτερο μέρος της ήμέρας εκείνης: χωρίστηκαν μόνο τη νύχτα, χωρίς όμως να νικήσει ούτε το ένα ούτε το άλλο μέρος. Την έπομένη, κατά το δειλινό, άφοϋ άφησε ο Γκούρας μεγάλο μέρος του στρατεύματός του στη Ρούκη άπέναντι από τον Όδυσσέα, έστειλε το ύπόλοιπο και πολιορκησε στενά τον Ιωάννη στο Μοναστήρι. Αναγκάστηκε, λοιπόν, ο Όδυσσέας κατά το βράδυ αυτής της ήμέρας να πορευθεί προς βοήθειαν του αδελφοϋ είτε έλευθερώνοντάς τον είτε έφοδιάζοντάς τον με τροφές, αλλά δεν μπόρεσε. Έτσι, ο Ιωάννης βλέποντας ότι πολυ στενοχωριόταν και ότι δεν μπορούσε να έλπίζει σε βοήθεια, άφοϋ άνοιξε διάλογο συμβιβασμοϋ, παραδόθηκε. Τόν δέχθηκε φιλικά ο Γκούρας και τον έπεισε να μεσιτέψει προς τον αδελφό του, για να συμβιβασθεί κι εκείνος μαζί του και να δώσει έτσι τέλος σ' αυτήν την έμφύλια διαμάχη, ύποσχόμενος ρητά και με όρκο να μην επιτρέψει ποτέ να ύποστει το παραμικρό ή ζώή, ή τιμή και ή άξία του Όδυσσέα. Στις παρακινήσεις του Ιωάννη ένέδωσε τελικά ο Όδυσσέας και άφοϋ κατέβηκε στις 7 Απριλίου στην Αταλάντη, συζήτησε με τον Γκούρα και τελικά συμφώνησαν ο μόν Όδυσσέας να μείνει, δήθεν, κρατούμενος στην Ακρόπολη τών Αθηνών, όπως έμεναν και άλλοι άντάρτες στην Ύδρα, ο δε Γκούρας να μην τον παραδώσει στην Κυβέρνηση, αλλά έξαιτίας της φιλίας προς εκείνον και της συμβίωσης και τών ευεργεσιών όχι μόνον να τον ύπερασπισθεί και να τον προστατέψει από κάθε κίνδυνο και από κάθε καταδρομή τών έχθρών του, αλλά και να μεσιτεύσει, ώστε να άφεθεί έλεύθερος. Μετά τη συμφωνία αυτήν άποχαιρέτησε ο Όδυσσέας τους συντρόφους του και πήγε στην Ακρόπολη και έμενε εκεί. Και ενώ μακριά από κάθε ύποψία περιφερόταν τη νύχτα της 5ης Ιουνίου στα τείχη του έντός της Ακροπόλεως βενετικοϋ Πύργου, ξαφνικά δολοφονήθηκε και στη συνέχεια, άφοϋ δέθηκε από τους φονιάδες του με σχοινί, ρίχτηκε κάτω από τα τείχη εκείνα: άλλοι όμως λένε ότι όχι όταν περιφερόταν, αλλά ενώ κοιμόταν τη νύχτα εκείνη δολοφονήθηκε και άλλοι ότι ο Γκούρας προέβη στη δολοφονία αυτή από μόνος του έξαιτίας του μίσους του προς τον Όδυσσέα: άλλοι δέ, που είναι και το πιθανότερο, λένε ότι διατάχθηκε ο Γκούρας από την Κυβέρνηση ή από τους έντός της Κυβερνήσεως έχθρους του Όδυσσέα κρυφά να τον θανατώσει. Το βέβαιο είναι ότι ο Γκούρας την έπομένη όχι μόνον διέδωσε τη φήμη ότι ο Όδυσσέας θέλοντας να δραπετεύσει κρεμάστηκε με σχοινί και, άφοϋ κόπηκε το σχοινί, έπεσε στις κάτω πέτρες και θανατώθηκε, αλλά καταχώρισε τη φήμη αυτήν και στην *Εφημερίδα Αθηνών* στις 9 Ιουνίου 1825, άριθ. 66. Το σωμα του Όδυσσέα έτάφη τότε στους πρόποδες της Ακροπόλεως, προς βορράν, έως ότου, γύρω στο έτος 1833, άνεκόμισε τα λείψανά του ή σύζυγός του Ελένη και τα κατέθεσε, μέχρι να άνεγείρει άντάξιο μνημείο, σε μιá από τις εκκλησίες τών Αθηνών.

Ο θάνατος του Όδυσσέα έβλαψε πολυ την Ελλάδα, διότι οι άνατολικές της Έπαρχίες έπεσαν, μετά από λίγο, στα χέρια του έχθροϋ. Άφοϋ έμαθε την πτώση του ο Όμερ πασάς της Καρύστου, βγήκε με δυο χιλιάδες πεζούς και με πεντακόσιους ιππείς κατά της Βοιωτίας και της Φωκίδας. Άποδείχθηκε όλοφάνερα τότε πόσο ο αρ-

χιστράτηγος Γκούρας ήταν ανεπιτήδευτος να διατηρήσει ελεύθερη, όπως είχε υποσχεθεί, την Ανατολική Ελλάδα. Αφού συνάθροισε όλους τους Έλληνες όπλιτες του εξεστράτευσε και, αφού διέβη την Άμφισσα, οχυρώθηκε στο χωριό Πεντώρι ή πέντε όρνεα. Αλλά, όταν πλησίασε ο σατράπης, έπειτα από σύντομο πυροβολισμό από μακριά, μόλις είδε τους Τούρκους να όρμουν, έτράπη με τους στρατιώτες του σε φυγή. Τότε το ίππικό του έχθρου, αφού επέδραμε ξαφνικά κατά των φυγάδων, σκότωσε εκατόν εβδομήντα πέντε και πλήγωσε πολλούς άλλους. Ο δέ Γκούρας με τους υπό τις όδηγίες του άνδρες, αφού ανέβηκε στα βουνά, ξέφυγε τόν κίνδυνο, αλλά άφησε την Άμφισσα (τά Σάλωνα) στο έλεος του έχθρου, διότι ο Όμερ πασάς, αφού συσσωματώθηκε με άλλες τρεις χιλιάδες Τούρκους και με τριακόσιους άλλους ίππείς που είχαν κατεβεί από τη Θεσσαλία, όχι μόνο εισέβαλε έξαφνα στην πόλη εκείνη και θανάτωσε εκατόν πενήντα άνδρες και αιχμαλώτισε περισσότερα από τριακόσια γυναικόπαιδα, αλλά' ακόμη προχωρώντας και καίγοντας υποδούλωσε έκ νέου όλες τις γύρω ελεύθερες χώρες, έως ότου στη συνέχεια ο Κιουταχής, μετά την πτώση του Μεσολογγίου, υπέταξε, εξαιτίας του άπειροπόλεμου του Γκούρα, και την υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα μέχρι την Άθήνα, την όποία πολιορκήσε και μετά τόν θάνατο του Ήρωα Καραϊσκάκη εκπόρθησε.

Ο Γκούρας λόγω της άχαριστίας του προς τόν Όδυσσέα και της άπιστίας του δέν είχε τέλος άξιου παλληκαριού. Όταν ή Ακρόπολη πολιορκούνταν από τόν Κιουταχή, ενώ καθόταν αναπαυόμενος τη νύχτα της 30ής Σεπτεμβρίου 1826 σ' αυτό τó μέρος από τó όποιο έρριξε εκείνον τόν άνδρείο, έφθασε ξαφνικά έχθρικό βόλι που τόν χτύπησε στο κεφάλι και τόν σκότωσε.

Ο Όδυσσέας υπήρξε άνδρείος, συνετός, στρατηγηματικός, φιλόποπος, ταχύποδας, εύφυής, δραστήριος και φιλόπατρις· ήταν δέ τολμηρός στους κινδύνους, ακούραστος στους άγώνες, μεγαλόψυχος και επίμονος στις σκληραγωγίες, μεταδοτικός και κοινωνικός. Ζητούσε και άκουγε προσεκτικά τις συμβουλές και τη γνώμη τών συναγωνιστών του, κατ' έξοχήν δέ στόν καιρό της μάχης· άγαπούσε τους στρατιώτες του, τους προμήθευε τά αναγκαία και τους έγκαρδίωσε στους άγώνες· γι' αυτό και άγαπιόταν κι αυτός πολύ από εκείνους. Ήταν δέ ύψηλου άναστήματος, εύρωστος, ώραιος, με μουστάκι και φρύδια και τρίχες ξανθές, με καστανά μάτια, με άφτια μικρά και λεϊα, με μύτη λεπτή και εύθεία, με στόμα μέτριο και με δόντια μικρά· ήταν, επίσης, εύεργετικός. Δέν ήταν μικρές οί προς τους Άθηναίους εύεργεσίες του· τους έδωσε, γύρω στόν Αύγουστο του 1822, δεκαοκτώ χιλιάδες τουρκικά γρόσια, προς όκτώ γρόσια τó τάλληρο, για να προμηθευτούν πολεμοφόδια και τροφές για την Ακρόπολη. Αφού δαπάνησε ούκ όλίγα, έχτισε τόν προμαχώνα του νερού, όπου σώζεται ή Κλεψύδρα πηγή και έγγραψε πάνω σ' αυτόν:

*Προμαχώνα τόνδε πηγαϊον ύδατος άνήγειρεν έκ βάθρων
Όδυσσεύς Άνδροϋτσος Έλλήνων στρατηγός.*

Απολάμβανε μεγάλου σεβασμού σ' όλη την Ανατολική Ελλάδα, ώστε, όταν διέταζε κάτι, όλοι πρόθυμα ύποτάσσονταν· έχαιρε δέ έξαιρετικά της άγάπης και της

εὐγνωμοσύνης τῶν Ἀθηναίων τόσο, ὥστε ὅλοι λυπήθηκαν ὑπερβολικά, ὅταν μετακόμισε οικογενειακὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ Λιβαδειά, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1823, ποὺ στάλθηκε σὲ αὐτόν. Δικαίως ὁ ἀείμνηστος Κοραΐς ἔγραφε γι' αὐτόν, ὅταν νικοῦσε καὶ θριάμβευε: «δάκρυα λύπης κατέβρεξαν τὰ μάτια μου, ἐπειδὴ ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος δὲν ὁμοιάζουν τοῦ Ὀδυσσεῆ Ἀνδρούτσου» (*Ἐφημερίς Ἀθηνῶν*, 22 Ὀκτωβρίου 1824, ἀριθ. 15).

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἄφησε ἓνα μόνο παιδί, τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος διαμένοντας πρὸς ἀνατροφὴν μὲ τὴ μητέρα του Ἑλένη στὸ Μόναχο τῆς Βαυαρίας πέθανε, δυστυχῶς, τὸ 1837 σὲ ἡλικία δώδεκα ἐτῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ πρωταγωνιστῆ μου· τὴν ἔγραψα καὶ ὡς Ὑπόθεση τῆς τραγωδίας μου καὶ γιὰ νὰ συμβάλω στὴν ἱστορία. Καὶ συγκέντρωσα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ ξένους περιηγητές, οἱ ὁποῖοι εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους πολλὰ ἀπὸ τὰ ὅσα διηγοῦμαι, ἀπὸ δημόσια καὶ ἰδιωτικά ἔγγραφα ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἀπὸ φιλαλήθεις μάρτυρες συναγωνιστὲς καὶ συνήθεις, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ ξένους πρὸς τὸν Ὀδυσσεῆ, ἀπὸ πολλές ἐπιμελημένες ἔρευνες καὶ πληροφορίες ποὺ συγκεντρώθηκαν ἔκτοτε ἀπὸ μένα, ποὺ ἐπιθυμοῦσα νὰ μαθαίνω τὰ διατρέχοντα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὅσα κατ' ἐξοχὴν ἀφοροῦσαν τοὺς κορυφαίους πρωταγωνιστὲς τῆς, καὶ τέλος ἀπὸ πολλές ἄλλες βásiμες καὶ σὲ ἀποδεικτικὰ γράμματα θεμελιωμένες καὶ ἐκθέσεις καὶ εἰδήσεις, τίς ὁποῖες μοῦ ἐκοινοποίησε ὁ ἐδῶ ἔντιμος καὶ φιλογενῆς ἔμπορος καὶ φίλος μου, ὁ Ἰππότης Ἰωάννης Κεφαλᾶς Πρεβέζιος, ὁ ὁποῖος καὶ πολλές βοήθειες προσέφερε τότε στὸ Γένος, καὶ πλούσια ἱστορικὴ ἀποθήκη ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν καὶ ἄλλη παντὸς εἶδους ὕλη κατὰ τὸν καιρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μὲ πολλὴ ἀκρίβεια συγκέντρωσα.

Μετά το τέλος του κειμένου της τραγωδίας, ο Ζαμπέλιος γράφει τη γνώμη του για την τραγωδία «Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου» αναφέροντας τα ὅσα ο κ. Παναγιώτης Μπούρας περιλαμβάνει στο τμήμα της εργασίας του, που δημοσιεύεται στο ανά χεῖρας τεύχος των *Πρεβεζάνικων Χρονικῶν*, το οποίο τιτλοφορεῖ «Ὑπόθεση».⁴

Πηγή

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ Ἰωάννης, 1860, «Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου. Τραγωδία ἑνδεκάτη», *Τραγωδία Ἰωάννου Ζαμπελίου Λευκαδίου*, τ. 2, Ἐν Ζακύνθῳ, Ἐκδοσις Σεργίου Χ. Ραφτάνη, 315-406.

⁴ Βλ. παρακάτω, σ. 194-197.

*Πορτραίτο του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Λιθογραφία του Joseph Bouvier,
από σχέδιο του Adam Friedel, εκ του φυσικού, 1825.
(Αρχείο Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις, ΙΑΝ 0789)*